

М. М. Шимчишин

СОЦИОКУЛЬТУРНЫЕ ИЗМЕРЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ (НА ПРИМЕРЕ МОНОГРАФИИ О.Г.ШОСТАК «ХУДОЖЕСТВЕННЫЕ ИЗМЕРЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ В ТВОРЧЕСТВЕ СЕВЕРОАМЕРИКАНСКИХ ПИСАТЕЛЕЙ КОРЕННОГО ПРОИСХОЖДЕНИЯ». КИЕВ: ТАЛКОМ, 2020

В статье проводится анализ основных структурных компонентов монографии О.Г. Шостак «Художественные измерения национальной идентичности в творчестве современных североамериканских писателей коренного происхождения», рассматриваются трансформации представлений о национальной идентичности в транзитивных обществах современных коренных сообществ Северной Америки. Обосновывается предположение, что различные компоненты национальной идентичности детерминируют соответствующие роли и функции индейской личности, а также отвечают за практическую реализацию прав и свобод в современных США и Канаде. О.Г. Шостак впервые в отечественном литературоведении комплексно и системно обосновывает понятие литературы коренных народов североамериканского континента, предлагает целостное понимание и интерпретацию творчества писателей коренного происхождения. В монографии на богатом конкретном материале раскрыты заявленные теоретические положения.

Ключевые слова: писатели коренного происхождения Северной Америки, национальная идентичность, «Художественные измерения национальной идентичности творчества современных североамериканских писателей коренного происхождения», монография О.Г. Шостак.

М. Shymchyshyn.

SOCIOCULTURAL DIMENSIONS OF NATIONAL IDENTITY. ANALYSES OF THE BOOK "ARTISTIC EXPRESSIONS OF NATIONAL IDENTITY IN THE WORKS OF MODERN NATIVE AMERICAN WRITERS" BY OKSANA SHOSTAK. - K.: TALKOM, 2020

Introduction. The study of the experience and cultural heritage of the Indigenous nations of North America is relevant and innovative for the modern humanities. First, given that their tradition embodies a different from the European type of worldview. It reveals a different aesthetic, vision of history and relationships between people and their communicative codes. It determines **the aim and the tasks** to analyze the identification of national identity in the work of Native American writers in the context of modern global challenges and threats in the work of Oksana Shostak. **Discussion.** The article analyzes the main structural components of the monograph "Artistic expressions of national identity in the works of modern Native American writers", by Oksana Shostak, which determined the transformation of Native American national identity in the modern indigenous communities. It is argued that the various components of national identity determine the respective roles and functions of the Indian personality, as well as they are responsible for the practical implementation of Indigenous rights and freedoms in the United States and Canada. **Conclusion.** For the first time in domestic literary criticism, Oksana Shostak comprehensively and systematically substantiates the concept of Indigenous literatures of North America, which makes it possible to offer a holistic understanding and interpretation of the modern Native American novels. The declared theoretical positions are opened in the monograph on the rich concrete material.

Key words: Native American writers, national identity, Artistic expressions of national identity in the works of modern Native American writers, Oksana Shostak.

УДК 616-036:316.28(045)

О.П. Антіпова

**КЛЮЧОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ
МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ**

ORCID: 0000-0003-4098-3673

Scopus author ID: 57211854777

Анотація. Здійснено аналіз ключових тенденцій трансформації міжкультурної комунікації в умовах оголошеної на початку 2020 року пандемії, спричиненої поширенням хвороби COVID-19. Констатовано наявність парадоксальної ситуації, за якої світова спільнота, з одного боку, об'єднана спільним пошуком «шляхів виживання», адекватної стратегії розвитку соціальних практик, а з іншого – опиняється в умовах, за яких на зміну відкритості до діалогу, усвідомлення культурної самобутності інших людей приходить конфронтація, невизначеність, нехтування принципом толерантності, прагнення до відособлення або, навпаки, до домінування. Встановлено, що зумовлені пандемією соціокультурні зміни означені переважанням антисистемних (іраціональних) дій, хаотичністю комунікативних процесів. Соціальне дистанціювання, локалізація комунікативного простору, ізоляція та впровадження тотального локдауну як невід'ємні атрибути пандемії суттєво обмежують міжкультурну взаємодію, зміщуючи акцент у віртуальний простір.

Ключові слова: міжкультурна комунікація, пандемія, глобалізація, соціальне дистанціювання, віртуальний простір, діалог.

Вступ

Глобалізація в її сучасному варіанті зумовлює переформатування структури соціуму, зміну стратегій економічного, політичного та духовного розвитку, адаптуючи їх до запитів часу. Закономірним наслідком таких зрушень є взаємозалежність світу, яка є своєрідним індикатором рівня сталості розвитку національних держав, а отже, їхнього потенціалу в протистоянні викликам глобалізаційних процесів, що нині слугує основним критерієм об'єднання держав у відповідні глобальні чи регіональні структури, запорукою ефективної міжкультурної комунікативної взаємодії.

Вказані процеси, безперечно, означені бурхливим розвитком технологій, зокрема інформаційно-комунікаційних, активізацією різного роду мереж, прагненням до інновацій, підвищення рівня життя, становлення суспільства знань, активізацією процесів інфообміну й міжкультурної взаємодії. Водночас інформаційно-комунікативну доміную сучасної культури не можна розглядати лише як позитивний цивілізаційний проект, оскільки вона означена низкою соціокультурних ризиків.

Одним із ключових чинників вияву негативних тенденцій глобального характеру на сучасному етапі є оголошена на початку 2020 року пандемія, спричинена поширенням хвороби COVID-19. Із

зазначеною подією аналітики закономірно пов'язують кризу європейських та євроатлантичних інституцій, посилення популізму й антисистемних рухів, критичне зниження мобільності, підвищення чутливості населення до засобів інформаційної війни, пропаганду, регіоналізацію загроз, негативні наслідки зовнішньої самоізоляції держав та нехтування міжнародними зобов'язаннями. Крім того, пандемія завдала значних фінансових, матеріальних і моральних збитків. Проте, як засвідчує практика, найбільш вразливою сферою виявилася культура, зокрема взаємодія між представниками різних культурних осередків.

Нині виникає парадоксальна ситуація, за якої світова спільнота, з одного боку, ніби об'єднана спільним пошуком «шляхів виживання», адекватної стратегії розвитку соціальних практик, а з іншого – опиняється в умовах, за яких на зміну відкритості до діалогу, усвідомлення культурної самобутності інших людей приходять конфронтація, нехтування принципом толерантності, прагнення до відособлення або, навпаки, до домінування. Повному спонукають поглянути на міжкультурну взаємодію й такі невід'ємні атрибути пандемії, як соціальна ізоляція, соціальне дистанціювання та локдаун, які вийшли за межі суто медичного контексту та набули значущості в соціокультурному просторі загалом. Вказані чинники закономірно спонукають до пошуку шляхів утвердження парадигми полілогу культур, оптимальної моделі спілкування представників різних націй, цивілізацій і навіть рас у нових соціокультурних умовах, вироблення спільної стратегії та ідеології, яка могла б поєднати елементи, що належать до різних культурно-історичних і цивілізаційних форм.

Мета дослідження

З огляду на зазначене, метою дослідження є виявлення ключових тенденцій трансформації міжкультурної комунікації в умовах пандемії, спричиненої поширенням хвороби COVID-19.

Методологія дослідження

Найбільш оптимальним інструментарієм філософської рецепції міжкультурної взаємодії в сучасних умовах слід визнати соціокультурний підхід, який здатний репрезентувати предмет дослідження без відриву від культурного підґрунтя життєдіяльності соціуму, адекватно зрозуміти комунікативну поведінку на тлі глобальних загроз. Цьому сприятимуть також принципи історизму, системності, а також метод культурно-семантичного аналізу.

Результати

Комунікація є однією з важливих потреб людини. Її цілі, зміст і способи здійснення позначаються на формуванні особистості, суспільній свідомості та культурі, системі життєвих цінностей та ідеалів, індивідуальному й суспільному житті. Усе це передбачає формування готовності до діалогу, усвідомлення культурної самобутності інших людей, визнання правомірності іншого бачення реальності й оволодіння новою концептуальною картиною світу, що уможливорює розуміння соціальної дійсності й культури.

Виявлення ключових тенденцій трансформації комунікативного простору в сучасних умовах передбачає звернення до сутності терміна «міжкультурна комунікація». Його розглядають з позицій трьох підходів:

- перший підхід ґрунтується на класичній позитивістській методології, що представлено в концепції структурного функціоналізму, використовує системний метод, концепцію інформаційного суспільства (Д. Белл, А. Тоффлер);

- другий – некласичний методологічний підхід (Ю. Габермас) – базується на когнітивній моделі суб'єктно-об'єктних відносин, у яких сфера комунікації виокремлюється як особливий онтологічний об'єкт;

- третій – постнекласичний підхід – зводить природу соціального до суб'єктно-об'єктних відносин, тобто до принципу інтерсуб'єктивності, і виключає об'єктивність. Суспільство розглядається як мережа комунікацій, а комунікації створюють можливість для самоопису суспільства та його самовідтворення (Н. Луман). Комунікацію розглядають як активне середовище, що самоорганізується.

Наявність структурно-функціональних зв'язків і взаємозалежностей між культурою і цивілізацією, культурою і комунікацією дозволяє розглядати міжкультурну комунікацію як соціокультурний феномен. Вона забезпечує взаємодію між підсистемами культури всередині суспільства, індивідами всередині однієї культури чи на рівні міжкультурного спілкування, а також між різними й різночасовими культурами. Отже, міжкультурною комунікацією слушно вважають функціонально зумовлену комунікативну взаємодію людей як носіїв різних культурних спільнот, що орієнтована на взаємопроникнення культурно-комунікативних смислів, досягнення взаєморозуміння з урахуванням і збереженням «національної картини світу», їх взаємозбагачення в соціокультурному контексті.

Сучасний індивід, будучи заручником соціальної структури, має багато ідентичностей, які часто взаємоперетинаються, – корпоративну, соціальну, релігійну, етнічну, національну державну ідентичність, має великий досвід взаємодії з різними культурними ідентичностями. У широкому філософському сенсі міжкультурна комунікація є одним з найважливіших наслідків безмежних економічних, політичних і комунікативних мереж, що сьогодні охопили весь світ. Водночас оголошення пандемії, соціальне дистанціювання окремих регіонів та цілих країн суттєво порушило усталені засади створення потенційно продуктивного комунікаційного поля як зони перетину інтересів представників різних культур. Отже, перед провідною ідеєю століття – «діалог культур і мультикультуралізм» – постала нова загроза, що фактично ознаменувала початок створення нової соціальної реальності.

Діалогові та конфліктні форми міжкультурної взаємодії, що беруть початок з культурних відмінностей, є діями системних сил та окремих індивідів, орієнтованими на встановлення певного порядку відповідно до раціонально визначених

цілей і норм, а також антисистемними (іраціональними) діями, що призводять до хаотичного стану та руйнування досягнутого порядку. Ступінь переважання в системі соціальної регуляції раціональних елементів, що визначаються інституційно-державним характером, або іраціональних елементів, продиктованих культурною специфікою, обумовлений залученням до конвенціональних способів реалізації поставлених цілей або використанням імперативних методів, маніпулятивних технологій соціальних комунікацій (Абисова, 2018: 42-43).

Сучасні соціокультурні умови, зумовлені пандемією, демонструють передусім домінування антисистемних (іраціональних) дій. Так, якщо раціональність може бути визначена як встановлення порядку, то антисистемні дії, що ведуть до хаотичного стану, є іраціональними. Іраціональні компоненти соціальної регуляції виникають як результат навмисних та/або незапланованих соціальних дій, що впливають з поведінки й свідомості суб'єктів соціальної дії і ведуть до руйнування існуючого соціального порядку, що є для переважної більшості людей незрозумілим, стихійно виниклим і несвідомо діючим, який не вкладається у звичні стереотипи сприйняття і мислення, існуючі конструкції соціальної дійсності (Абисова, 2018: 41).

Слід зауважити, що міжкультурна комунікація, передусім, передбачає взаємозв'язок, взаємодію, віднайдення певних точок дотику. На це власне вказує буквальний переклад першої складової терміна (англ. *cross-cultural, intercultural*), де *cross* – «пересікатись, перехресуватися», а *inter* – «між». В умовах запровадження карантинних заходів вказаний взаємозв'язок суттєво трансформується, стаючи менш інтенсивним та переміщуючись здебільшого у віртуальний простір. Не викликає сумнівів висновок науковців про те, що «...нинішня ситуація має дійсно унікальний характер. Адже вперше пандемія розгортається в умовах глобалізації та поширення цифрових технологій. Ця ситуація починає наочно демонструвати, хто є хто як на локальному, так і на глобальному рівні» (Тодоров, Тодорова, 2020). Так, уже звичним явищем стало проведення зустрічей політиків, дебатів, заходів наукового характеру шляхом використання різноманітних інтернет-платформ. Нормою поволі усвідомлюється онлайн-освіта, яка була схвально сприйнята передовими вишами світу на початку пандемії та зараз слугує предметом жвавих дискусій як така, що не виправдала сподівання щодо її універсальності.

Досліджуючи соціальні наслідки пандемії, італійський філософ Джорджо Агамбен у праці «Винайдення епідемії» описує нове масове суспільство та можливі наслідки епідемії, серед яких, зокрема, обмеження простору та вимушене існування у віртуальній реальності; автор підкреслює, що саме такі умови є найбільш вигідними для влади – будуть припинені соціокультурні взаємодії, серед яких і дискусії навколо політики, що зробить керування людьми простішим, ніж будь-коли: «Суспільство, засноване на соціальному

дистанціюванні, не стане, як можна наївно вважати, доведеним до крайнощів індивідуалізмом: навпаки, воно залишиться таким самим, яким ми бачимо його сьогодні навколо нас, – розрідженою масою, заснованою на забороні, але саме тому особливо щільною й терплячою» (Ахмед, 2020).

Прискорені темпи трансформації комунікативних процесів у певний спосіб відображають новітні тенденції цивілізаційного розвитку, які позначаються на міжкультурній взаємодії: глобалізацію, віртуалізацію та медіатизацію соціального світу. Вагомим чинником модернізації інформаційно-комунікативної сфери стають медіа-системи, серед яких як «традиційні», так і «нові» медіа. З одного боку, таке розмаїття створює ілюзію широкого інструментарію для міжкультурної взаємодії, а з іншого – слугує «зручною платформою» для використання маніпулятивних технологій, чинником підвищення соціальної напруги.

В умовах пандемії зазначені чинники визначають таку тенденцію, як інфодемія. Ідеться про лавину дезінформації, нагнітання й залякування в бажанні масмедіа підняти власні рейтинги, псевдонаукових порад та інтерпретацій, що поглинає світ і суттєво ускладнює боротьбу з реальною проблемою зупинення та подолання хвороби. Як слушно зауважують Л. Дротянко та С. Ягодзінський, сучасні масмедіа, обслуговуючи певні політичні, релігійні, фінансові кола, які є власниками, служать посиленню міжкультурної, міжцивілізаційної, міжрасової ворожнечі, розширюючи прірву між народами і окремими представниками інших культур (Дротянко, Ягодзінський, 2020: 20).

Домінантною складовою міжкультурної взаємодії, безперечно, є політико-економічна. Тотальне запровадження карантинних заходів спонукає до переосмислення соціальної природи держави й економіки, їх ролі в комунікативних процесах. Так, в одній зі своїх останніх статей щодо аналізу наслідків універсальної події, якою стало сьогодні поширення коронавірусу, французький філософ Ален Бадью зауважує, що сучасна пандемія виявляє основне протиріччя постіндустріального світу: нездатність окремої держави з її створеними в епоху модерну політичними інститутами протистояти універсальній загрози. Тому «подія пандемії вимагає від буржуазної держави переосмислити свою соціальну природу й інкорпорувати ідею загального блага в структуру класових інтересів» (Бадью, 2020). Сучасники є свідками значної суперечності між економікою та політикою. Навіть передовим країнам світу не вдається своєчасно скоригувати свою політику перед лицем нової загрози.

На думку філософа, нині ми вступаємо в стадію, коли держави самостійно намагаються взяти поширення епідемії під контроль. Водночас контроль залишається в основному локальним, тоді як епідемія має всезагальний і перехресний характер. Попри наявність певних транснаціональних органів влади, практика засвідчує, що в пастиці опинилися саме локальні буржуазні держави. Тут ми стикаємося із серйозним протиріччям сучасного світу: економіка, включаючи процес масового виробництва

промислових об'єктів, потрапляє під юрисдикцію світового ринку. Натомість політичні сили, по суті, залишаються національними (Бадью, 2020). Така невідповідність суттєво трансформує міжкультурну комунікацію, живильним середовищем для розвитку якої стає не стільки політична сфера, скільки економічний сектор світової спільноти.

У межах біополітичної інтерпретації пандемії теоретики закономірно констатують активізацію феномену біовлади. У кризових умовах політична влада маніфестує експоненціально зростаючу увагу до людини як до біосоціальної істоти, концентрує увагу саме на біологічній складовій. Перетворення політичної влади на біовладу відбувається це як на рівні державної політики й ідеології, так і на рівні соціальних практик структур громадянського суспільства (Костючков, 2020: 122). Фактично з'явилася нова форма контролю за соціумом. Спадає на думку найбільш знакова праця французького філософа «Наглядати й карати: народження в'язниці», де автор аналізує культурні витoki феномену «нагляду» як дієвої технологічної сили контролю. Детально вивчивши культурно-історичні умови початку 17 ст., пов'язані з епідемією чуми, філософ дійшов висновку, що боротьба проти поширення інфекції – це дещо більше, ніж «суто медичний захід». На його думку, це – перші кроки до дисциплінування суспільства, адже нас ізолюють один від одного, атомізуючи соціальне життя, за нами таким чином спостерігають, нас контролюють (Фуко, 1998). За цих умов влада опосередковано бере на себе роль регулятора міжкультурної комунікації.

Застосування жорсткого локдауну, використання надзвичайного становища як ключова парадигма управління, а також спосіб урегулювання кризи, пов'язані з міграційними процесами та є ключовими тенденціями зміни міжкультурної взаємодії в контексті політичної складової соціокультурного простору.

Загальновідомо, що основними атрибутами інформаційної ери є прискорений темп життя, спрямованість усіх соціальних практик на посилення інфообміну шляхом активного використання інформаційно-комунікаційних технологій. Вказані процеси закономірно активізують міжкультурну взаємодію, даючи змогу легко долати бар'єри як у державному, так і в культурному контекстах. Водночас із вжиттям протиепідемічних заходів у звично прискореному темпі життя виникла неочікувана перерва. З одного боку, це можна вважати своєрідною перешкодою для комунікативних процесів, а з іншого – потенційною можливістю оптимізувати вказані процеси. Адже якщо до пандемії соціальне життя кожного з нас буквально вирувало, кожен був учасником численних контактів, і в цих зв'язках буквально розпоршував, втрачав себе, «розчиняючись» у русі, у процесі взаємодії, то відтепер людина отримала змогу зупинитися, щоб переоцінити своє ставлення до суспільних цінностей, звернутися до себе, власної екзистенції як ключової підвалини комуніканта.

Період пандемії як надзвичайний стан на планеті Земля змусив замислитися багатьох про фундаментальні проблеми життя і смерті, сучасні базові цінності людини, оптимальний соціальний

устрій, умови сталого розвитку суспільства тощо. Роздуми щодо багатьох з перелічених та низки інших проблем спонукають нас звернутися до мудреців-філософів, які протягом тисячоліть намагалися усвідомити істини людського буття. На сьогодні жителі планети накопичили безцінний досвід поколінь, які пережили жахи воєн і землетрусів, вивержень вулканів і пандемій. Причому щоразу це був не лише момент істини, а й відлік нового часу. Сучасні теоретики небезпідставно зауважують, що саме в цій історичній точці ми опинилися сьогодні. У зв'язку з цим у нас з'явилася можливість змінити життя, проаналізувавши те, з чим ми підійшли до цього рубежу (Багреєва, 2020: 6), а отже, віднайти найбільш оптимальну стратегію міжкультурної взаємодії.

Висловлені аналітиками на початку 2020 року твердження про те, що світ уже не буде таким, як до пандемії, сьогодні видаються реальністю. Нині всі звичні принципи, положення, ідеї відходять на другий план, стають відносними. У сучасних умовах на структуру міжкультурної комунікації впливає принцип невизначеності. Так, у січні цього року ми не могли спрогнозувати, що вже у квітні буде карантин. Виявляється, що в сучасних умовах людина не спроможна передбачити розвиток подій навіть на найближче майбутнє. Цього не може зробити не лише пересічна людина, лікар, епідеміолог, а й політик, від якого очікують відповідей десятки тисяч та навіть мільйони людей.

Пандемія показала, наскільки хиткими є наші уявлення про дійсність, довела, що подібні ситуації невизначеності більшою мірою вказують передусім на основоположні властивості нашої внутрішньої побудови, ніж побудови внутрішнього світу (Львов, 2020: 351).

Неспроможною протистояти невизначеності виявилася й наука. В умовах декларованого становлення суспільства знань з'ясувалося, що про хворобу, спричинену вірусом SARS-CoV-2, ми нічого не знаємо. У науковому середовищі продовжують точитися дискусії про походження коронавірусу – чи він спеціально сконструйований, чи ненавмисне потрапив у зовнішнє середовище з лабораторії, де вивчався, чи виник природним шляхом.

Обговорення

Аналіз численних наукових досліджень засвідчує, що інтерес до проблеми міжкультурної взаємодії країн, регіонів і цивілізацій не вщухає починаючи з останньої третини минулого століття. Водночас події, пов'язані з поширенням хвороби COVID-19, закономірно зумовили сплеск наукових публікацій як вітчизняних, так і зарубіжних учених, які намагаються віднайти шляхи вирішення нагальних проблем криз призиру різних галузей знань.

Трансформації комунікативної складової світопорядку на тлі пандемії, зокрема в контексті міжнародних відносин, присвятили свою працю І. Тодоров та Н. Тодорова (Тодоров, Тодорова, 2020). На думку авторів, «коронавірусна криза» може привести до глобальних змін у міжнародних відносинах. Попри недостатню кількість емпіричного матеріалу для ґрунтовних прогнозів, учені припускають, що «коронавірусне»

перезавантаження світової політики як однієї з підвалин міжкультурної взаємодії відбудеться саме на ліберально-демократичних засадах.

Оптимальним шляхом подолання негативних тенденцій трансформації міжкультурної комунікації Л. Дротянко та С. Ягодзінський вважають звернення до принципу толерантності. Розглядаючи глобальні виклики і загрози, пов'язані з міжкультурними взаємодіями між країнами, регіонами і цивілізаціями у різних сферах буття світового соціуму, дослідники доходять висновку, що вказані загрози посилюються тиском глобалізації на ці взаємодії і бажанням народів зберегти власну культурну ідентичність. Проте, попри цю суперечність, світ рухається до дедалі більшої взаємозалежності. Науковці переконані, що цей процес має відбуватись у двох напрямках: з одного боку, усі учасники міжкультурної, міжцивілізаційної комунікації повинні неухильно дотримуватись у практиці міжкультурних взаємин загальноприйнятих норм поведінки на підставі Статуту та інших документів ООН, а з іншого – усі без винятку члени світового співтовариства повинні однаково тлумачити сутність принципу толерантності, розуміючи його як повагу до культурних цінностей усіх народів для взаємного збагачення всіх культур (Дротянко, Ягодзінський, 2020: 20).

Розглянути міжкультурну взаємодію кризів призму пандемії як антисистеми дає змогу праця В. Луканової. Авторка доводить, що розуміння того, що являє собою пандемія саме як антисистема, є ключовим у соціально-філософському контексті цього феномену як певної цілісності. Дослідження антисистемного характеру пандемії зумовило артикуляцію її трьох конститутивних структур, які потенційно позначаються й на культурній взаємодії, – негативної серединності, катастрофічної екстремальної ситуації, бінарної опозиції «ентропія/негентропія» (Луканова: 2018).

На думку О. Кравчик, ключовою передумовою трансформації соціокультурного простору, який визначає міжцивілізаційну взаємодію, є поляризація культурного ландшафту, що передбачає привнесення в наш культурний простір елементів іншої культури, «пандемічної». Пандемія як шокова, раптова порція нової, іншої культури і способу поведінки стає проблемою розвитку культурного ландшафту, погрожуючи його стабільності й рівноваги; змушує чинити інакше; поміщає нас в інші обставини; впливає на ментальність людей іншими цінностями; нав'язує інший образ думок і поведінки. Причому відбувається це не рівномірно, а раптово, змушуючи людини швидко орієнтуватися в новій обстановці, включаючи інстинкт самозбереження і додаючи фактор постійної невідомості (Кравчик, 2020: 156).

Аналогічний зв'язок констатує також В. Приходько. Він стверджує, що в умовах пандемії владні центри ваблять людей не стільки ідеями, скільки здатністю гарантувати безпеку для біологічного існування, нагнітаючи для ефективності час від часу паніку і страх, лютю і ненависть, або інші грубі пристрасті (Приходько, 2020). Отже, у міжкультурній взаємодії визначальними стають демографічні фактори. Індивід перетворюється на біологічне тіло, яке і є владним державним

ресурсом. Саме біологічність набуває найбільшої цінності в сучасних реаліях, а не ідейна ідентичність і толерантність, які слугують підґрунтям адекватної комунікативної взаємодії.

Висновки

З огляду на масштабність соціокультурних змін, зумовлених пандемією-2020, зазначений період закономірно вважають кінцем звичного світопорядку. Наявні негативні тенденції у всіх соціальних практиках, зокрема комунікативних, посилюються тиском глобалізації.

Попри спільну проблему, яка постала перед світовим соціумом, на зміну очікуваних відкритості до діалогу, превалювання співпраці, усвідомлення культурної самобутності інших людей приходять конфронтація, невизначеність, нехтування принципом толерантності, прагнення до відособлення або, навпаки, до домінування.

Спричинені пандемією соціальне дистанціювання, локалізація комунікативного простору, ізоляція та впровадження тотального локдауну порушують усталені засади створення потенційно продуктивного комунікаційного поля як зони перетину інтересів представників різних культур, суттєво обмежують міжкультурну взаємодію, зміщуючи акцент у віртуальний простір. Переважання в комунікативних процесах антисистемних (іраціональних) дій і хаотичності спонукає до пошуку оптимальної стратегії міжкультурної комунікації в умовах пандемії.

Список літератури

1. Абисова М.А. Комунікативний потенціал культурних відмінностей в інформаційному суспільстві. *Вісник НАУ. Серія : Філософія. Культурологія*. 2018. № 1 (27). С. 39–43.
2. Ахмед А. Джорджо Агамбен: есеї про COVID-19 та критика навколо текстів. 2020. URL: <https://supportyourart.com/stories/agamben-covid-19>.
3. Бадью А. До епідемічної ситуації ; пер. з фр. О. О. Іваненко ; за ред. В. Ф. Бурлачука. URL: <http://www.nas.gov.ua/UA/Messages/news/Pages/View.aspx?MessageID=6265>.
4. Дротянко Л. Г., Ягодзінський С. М. Міжкультурна комунікація і толерантність перед лицем глобальних загроз. *Вісник НАУ. Серія : Філософія. Культурологія*. 2020. № 1 (31). С. 15–21.
5. Костючков С. К. Пандемія коронавірусної хвороби-2020: біополітична інтерпретація. *Актуальні проблеми політики*. 2020. Вип. 65. С. 117–124.
6. Кравчик Е. В. Влияние пандемии на сохранение культуры. *Society and Security Insights*. 2020. 3 (2). С. 150–157.
7. Луканова В. В. Пандемія як антисистема: аналіз конститутивних аспектів. *Грані*. 2018. № 21 (11). С. 86–93.
8. Львов А. А. Эпоха COVID-19 в свете идеологии и научной картины мира. *Философия науки: история и современность* : монография / под ред. И. Д. Осипова, С. Н. Погодина. СПб. : Политех-пресс, 2020. С. 329–355.
9. Приходько В. Про хворобу, владу і життя. Філософсько-антропологічні нотатки. *Граніт науки*. 2020. URL: <https://un-sci.com/ru/2020/03/28/pro-hvorobu-vladu-i-zhittya-filosofsko-antropologichni-notatki/>.
10. Тодоров І., Тодорова Н. Міжнародні відносини на тлі COVID-19-пандемії. *Геополітика України: історія та сучасність*. 2020. Вип. 1. С. 18–26.
11. Фуко М. Наглядати й карати / пер. з фр. П. Тарашук. Київ : Основи, 1998. 392 с.

References

1. Abysova, M.A. (2018). Komunikatyvnyi potentsial kulturnykh vidminnostei v informatsiinomu suspilstvi [Communicative potential of cultural differences in the information society]. *Visnyk Natsionalnoho aviaitsiinoho universytetu*,

Proceedings of the National Aviation University, 1(27), 39-43 [in Ukrainian].

2. Akhmed, A. (2020). *Dzhordzho Ahamben: eseї pro COVID-19 ta krytyka navkolo tekstiv [Giorgio Agamben: essays on COVID-19 and criticism around the texts]*. Retrieved from <https://supportyourart.com/stories/agamben-covid-19> [in Ukrainian].

3. Badiu, A. *Do epidemichnoi sytuatsii [To the epidemic situation]*. (O.O. Ivanenko, Trans). V.F. Burlachuk (Ed.). Retrieved from <http://www.nas.gov.ua/UA/Messages/news/Pages/View.aspx?MessageID=6265> [in Ukrainian].

4. Drotianko, L.H., & Yahodzinskyi, S.M. (2020). Mizhkulturna komunikatsii i tolerantnist pered lytsem hlobalnykh zahroz [Intercultural communication and tolerance in the face of global threats]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu, Proceedings of the National Aviation University*, 1(31), 15-21 [in Ukrainian].

5. Kostyuchkov, S.K. (2020). Pandemiia koronavirusnoi khvoroby-2020: biopolitychna interpretatsiia [Coronavirus Pandemic 2020: Biopolitical Interpretation]. *Aktualni problemy polityky, Current policy issues*, 65, 117-124 [in Ukrainian].

6. Kravchik, E.V. (2020). Vliianie pandemii na sokhranenie kultury [The impact of the pandemic on the preservation of culture]. *Society and Security Insights*, 3(2), 150-157 [in Russian].

7. Lukanova, V.V. (2018). Pandemiia yak antysistema: analiz konstytutyvnykh aspektiv [Pandemic as an antisystem: analysis of constitutive aspects]. *Hrani, Faces*, 21(11), 86-93 [in Ukrainian].

8. Lvov, A.A. (2020). Epokha COVID-19 v svete ideologii i nauchnoy kartiny mira [The era of COVID-19 in the light of ideology and the scientific picture of the world]. *Filosofii nauki: istoriia i sovremennost, Philosophy of Science: Past and Present*. I.D. Osipov, S.N. Pogodin (Ed.). SPb.: Politekh-press [in Russian].

9. Prykhodko, V. (2020). Pro khvorobu, vladu i zhyttia. Filosofska-antropolohichni notatky [About illness, power and life. Philosophical and anthropological notes]. *Hranit nauky, Granite of science*. Retrieved from <https://un-sci.com/ru/2020/03/28/pro-khvorobu-vladu-i-zhyttia-filosofska-antropolohichni-notatki> [in Ukrainian].

10. Todorov, I., & Todorova, N. (2020). Mizhnarodni vidnosyny na tli COVID-19-pandemii [International relations against the background of the COVID-19 pandemic]. *Heopolytyka Ukrainy: istoriia ta suchasnist, Geopolitics of Ukraine: history and modernity*, 1, 18-26 [in Ukrainian].

11. Fuko, M. (1998). *Nahliadaty i karaty [Supervise and punish]*. (P. Tarashchuk, Trans). Kyiv: Osnovy [in Ukrainian].

О.П. Антипова

КЛЮЧЕВЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ТРАНСФОРМАЦИИ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ В УСЛОВИЯХ ПАНДЕМИИ

Осуществлен анализ ключевых тенденций трансформации межкультурной коммуникации в условиях объявленной к началу 2020 году пандемия, вызванной распространением болезни COVID-19. Констатируется наличие парадоксальной ситуации, при которой мировое сообщество, с одной стороны, объединено общим поиском «путей выживания», адекватной стратегии развития социальных практик, а с другой - оказывается в условиях, при которых на смену открытости к диалогу, осознания культурной самобытности других людей, приходит конфронтация, неопределенность, пренебрежение принципом толерантности, стремление к обособлению или, наоборот, к доминированию. Установлено, обусловленные пандемией социокультурные изменения отмечены преобладанием антисистемных (иррациональных) действий, хаотичностью коммуникативных процессов. Социальное дистанцирование, локализация коммуникативного пространства, изоляция и внедрение тотального локдауна как неотъемлемые атрибуты пандемии существенно ограничивают межкультурное взаимодействие, смещая акцент в виртуальное пространство.

Ключевые слова: межкультурная коммуникация, пандемия, глобализация, социальное дистанцирование, виртуальное пространство, диалог.

O. Antipova

MAIN TRENDS OF TRANSFORMATION OF INTERCULTURAL COMMUNICATION IN A PANDEMIC CONDITION

Introduction. The pandemic declared at the beginning of 2020 in response to the outbreak of COVID-19 was a pacing factor for emergence of adverse global trends. Under these conditions, culture, and particularly the intercultural communication, became the most vulnerable human endeavor. **The aim and tasks.** The aim of the study is to identify the key trends in the transformation of intercultural communication amidst the pandemic. **Research methods.** The socio-cultural approach, as well as the principles of historicism and systematicity, have been recognized as the tools of choice for the philosophical reception of intercultural communication. **Research results.** In the face of pandemic, openness to dialogue, recognition of other people's cultural identity are replaced by confrontation, disregard for the tolerance principle, craving for detachment or, conversely, for domination. **Discussion.** Results of the trend analysis in the transformation of intercultural communication amidst the pandemic are complementing the conceptual achievements of researchers in the context of modern global transformations. **Conclusion.** The socio-cultural changes provoked by the pandemic are marked by the dominance of anti-systemic (irrational) actions, chaotic communication processes, and their significant virtualization. The pandemic-induced space restriction, social distancing, isolation, and imposition of total lockdown are significantly limiting the intercultural communication thus shifting the focus to the cyberspace.

Key-words: intercultural communication, pandemic, globalization, social distancing, cyberspace, dialogue.